

**بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۶):
تصویر اعتبارات بخش فضایی غیردفاعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
با نگاهی به برنامه هفتم پیشرفت**

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۲۰۶۸۳

کد موضوعی: ۳۱۰

دوره دوازدهم - سال اول

ثبت: ۲۶۰

عنوان گزارش: بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۶): تصویر اعتبارات بخش فضایی غیردفاعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با نگاهی به برنامه هفتم پیشرفت

نوع گزارش: طرح/لایحه ، نظارتی ، راهبردی ، پیش‌نویس قانونی

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه توسعه فناوری و تولید دانش‌بنیان)

تهیه و تدوین کننده: علی اعظمی

مدیر مطالعه: سهیلا خردمندنیا

ناظران علمی: حبیب‌اله ظفریان، میلاد بیگی

اظهار نظر کنندگان: مرتضی کیانی، امین‌اله پاک‌نژاد

صفحه آرا: نفیسه حاجی صفری

ویراستار ادبی: زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. فضا

۲. بودجه سال ۱۴۰۴

۳. هوافضا

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۵

به نام خدا

فهرست مطالب

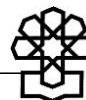
۱	چکیده
۱	خلاصه مدیریتی
۲	۱. مقدمه
۳	۲. پیشینه
۳	۱-۲. سوابق مطالعاتی در مرکز
۳	۳. نمای کلی اعتبارات بخش فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
۳	۱-۳. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با حوزه فضایی
۶	۲-۳. اعتبارات دستگاهی به تفکیک
۶	۱-۲-۳. سازمان فضایی ایران
۶	۲-۳. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش فضایی)
۶	۳-۲-۳. پژوهشگاه فضایی ایران
۷	۳-۳. سایر اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش فضایی
۷	۴. نمای کلی درآمدهای بخش فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
۹	۵. لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ از منظر برنامه هفتم پیشرفت
۱۱	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۲	منابع و مأخذ

فهرست شکل‌ها

۴	شکل ۱. نمودار مقایسه اعتبارات هزینه‌ای، تملک‌دارایی و مجموع هریک از دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی (میلیون ریال)
۵	شکل ۲. نمودار مقایسه اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های فضایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی
۵	شکل ۳. نمودار روند اعتبارات برنامه‌ای از آغاز شروع برنامه ششم توسعه تاکنون و درصد سهم اعتبارات فضایی از بودجه عمومی در بخش فضایی
۸	شکل ۴. نمودار درصد سهم هریک از دستگاه‌های مرتبط با بخش فضایی از محل کل درآمدها
۸	شکل ۵. نمودار درآمد کل حاصل از فعالیت‌های مرتبط با بخش فضایی از آغاز قانون برنامه ششم توسعه تاکنون (میلیون ریال)

فهرست جداول

۴	جدول ۱. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های حوزه فضایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی (میلیون ریال)
۷	جدول ۲. درآمدهای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی (میلیون ریال)
۹	جدول ۳. برخی اهداف کمی اعتبارات تملک‌دارایی سرمایه‌ای وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور
۱۲	جدول ۴. پیشنهاد توصیه سیاستی ویژه گزارش‌های راهبردی/ نظارتی

بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۶):
تصویر اعتبارات بخش فضایی غیردفاعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴
با نگاهی به برنامه هفتم پیشرفت

چکیده

بودجه بخش فضایی غیردفاعی در قوانین بودجه سنواری کشور شامل حوزه‌های فضایی و هوافضایی می‌شود که این تقسیم‌بندی با توجه به ماهیت فراسازمانی دستگاه و سازمان‌های هوافضایی کشور صورت گرفته است. مهم‌ترین دستگاه‌های متولی در این بررسی شامل وزارتخانه ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش اصلی) و وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری (بخش فرعی) هستند. به‌طور کلی، مجموع اعتبارات برنامه‌ای بخش فضایی کشور در بخش غیردفاعی رشد ۳۳ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۴۱,۵۷۶ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به رقم حدود ۵۵,۱۱۵ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده که حدود ۰/۱ درصد از مجموع اعتبارات عمومی کل کشور را به‌خود اختصاص داده است. مجموع درآمدهای بخش فضایی غیردفاعی کشور نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رشد ۲۱ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۲,۶۴۰ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به رقم حدود ۳,۲۱۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده است. در بررسی اعتبارات حوزه فضایی ذیل لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ مشاهده شد که حدود ۸۸ درصد اعتبارات به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اختصاص یافته، هرچند این نکته قابل ذکر است که اهداف کمی [برنامه هفتم پیشرفت](#) به‌طور کامل در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ ملاحظه نشده است. لذا ضرورت دارد در راستای توسعه و شکوفایی صنعت فضایی کشور منابع مالی مورد نیاز به‌خصوص در جهت اجرای جزء «۸» بند «الف» ماده (۴۸) و ماده (۶۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت به‌منظور تکمیل پروژه‌های فضایی تأمین و تخصیص داده شود.

خلاصه مدیریتی

مسئله اصلی

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بودجه بخش فضایی غیردفاعی شامل حوزه‌های فضایی و هوافضایی می‌شود که این تقسیم‌بندی با توجه به ماهیت فراسازمانی دستگاه و سازمان‌های هوافضایی کشور صورت گرفته است. گفتنی است؛ مهم‌ترین دستگاه‌های متولی در این بررسی شامل وزارتخانه ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش اصلی) و وزارتخانه علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری (بخش فرعی) هستند. با توجه به برخی ابهامات در پیوست ماده‌واحد در خصوص میزان هزینه‌کرد در حوزه فضایی غیردفاعی، سعی شده با بررسی

اعتبارات در این حوزه تصویر دقیقی در این خصوص ارائه شود. همچنین بخشی از فعالیت‌های حوزه فضایی نظیر ساخت و پرتاب ماهواره‌بر که در قالب قرارداد با بخش دفاعی منعقد می‌شود در این گزارش لحاظ نشده است.

نقاط قوت و ضعف طرح

• نمای کلی اعتبارات

در بررسی مجموع اعتبارات برنامه‌ای، بخش فضایی کشور در بخش غیردفاعی رشد ۳۳ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۴۱,۵۷۶ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به رقم حدود ۵۵,۱۱۵ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده و حدود ۰/۱ درصد از مجموع اعتبارات عمومی کل کشور را به خود اختصاص داده است. مجموع درآمدهای بخش فضایی غیردفاعی کشور نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رشد ۲۱ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۲,۶۴۰ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به رقم حدود ۳,۲۱۰ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده است.

• عدم ملاحظه کامل اهداف کمی برنامه هفتم پیشرفت در قانون بودجه

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ تنها به تحقق بخشی از اهداف کمی نیازمند اعتبار اکتفا شده و در مورد سایر اهداف، اعتبارات سالیانه لحاظ نشده است. برای مثال، در پیوست ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ تنها به ردیف‌های مرتبط با احکام «استقرار موفق ماهواره در مدار» و «ایجاد بستر ارائه خدمات کاربردی فضایی با ارزش افزوده» اکتفا شده و در خصوص احکامی از قبیل «دستیابی به مدار ژئو»، «راه‌اندازی مرکز جمع‌آوری و آزمون ملی سامانه‌های ماهواره‌ای نیمه‌سنگین» و «تکمیل پایگاه ملی پرتاب فضایی» در لایحه بودجه مشخص نشده است، که این موارد به چه میزان پیش‌بینی شده‌اند.

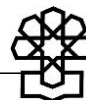
پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

نظر به موارد مطروحه و در راستای توسعه و شکوفایی بخش فضایی غیردفاعی کشور موارد زیر به‌طور کامل در لایحه بودجه ملاحظه و پیش‌بینی شود:

• ملزومات اجرای احکام مندرج در مواد (۴۸ و ۶۴) [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#)؛ اهدافی همچون «دستیابی به مدار ژئو»، «راه‌اندازی مرکز جمع‌آوری و آزمون ملی سامانه‌های ماهواره‌ای نیمه‌سنگین» و «تکمیل پایگاه ملی پرتاب فضایی».

۱. مقدمه

به‌طور کلی بخش هوافضای کشور، شامل همه نهادها و عواملی است که به‌نحوی در امر شناسایی و بهره‌برداری از هوافضا جهت کاربردهایی نظیر فعالیت‌های رسانه‌ای و مخابراتی، تصویربرداری و حمل‌ونقل مشارکت دارند. فعالیت‌های بخش یاد شده حوزه‌های آموزش و پژوهش، اکتساب و توسعه فناوری، فعالیت‌های صنعتی و ارائه خدمات را دربرمی‌گیرد.

به دلیل سرعت بالای تحولات فناوریانه و کم بودن فاصله تحقیقات تا پیاده‌سازی صنعتی، می‌توان بخش هوافضا به خصوص بخش فضایی را کاملاً دانش‌بنیان دانست.

مهم‌ترین نهادهای سیاستگذار و اجرایی کشور در بخش فضایی غیردفاعی عمدتاً وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات و علوم تحقیقات و فناوری و همچنین معاونت علمی و فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری هستند. در این تحقیق، اعتبارات حوزه فضایی در بخش غیردفاعی با تمرکز بر وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات، علوم، تحقیقات و فناوری هستند.

این گزارش با هدف ارائه‌نمایی از اعتبارات بخش فضایی در لایحه بودجه سال جاری با نگاهی به سوگیری آن نسبت به برنامه هفتم برای نمایندگان و کنشگران این حوزه تدوین شده است. در گزارش حاضر، در بخش اول به بررسی اعتبارات برنامه‌ای و سایر اعتبارات مرتبط در بخش فضایی پرداخته و در بخش دوم، درآمدهای پیش‌بینی شده دستگاه‌های بخش هوافضا مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش سوم، قانون بودجه از منظر قانون برنامه هفتم پیشرفت تحلیل شده و این گزارش با جمع‌بندی و ارائه پیشنهادهایی به پایان می‌رسد.

۲. پیشینه

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز

بررسی قانون بودجه سالیانه کل کشور در بخش هوافضای غیردفاعی از سال ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۳ توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی منتشر شده است [۱-۶]. در این مطالعات موضوعاتی از قبیل اعتبارات برنامه‌ای، درآمدها و بودجه شرکت‌های دولتی بخش هوافضا تحلیل و برحسب اقتضا، پیشنهادهایی در حوزه مربوطه ارائه شده است. گفتنی است؛ در گزارش حاضر صرفاً حوزه فضایی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

۳. نمای کلی اعتبارات بخش فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴

۳-۱. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با حوزه فضایی

کل اعتبارات حوزه فضایی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بالغ بر ۵۵,۱۱۵ میلیارد ریال است که از این رقم ۹,۴۷۷ میلیارد ریال مجموع اعتبارات هزینه‌ای و حدود ۴۵,۶۳۷ میلیارد ریال مجموع اعتبارات تملک‌دارایی سرمایه‌ای^۱ است. در جدول ۱، سرجمع اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با حوزه فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ مقایسه شده است.

۱. اعتبارات تملکی شامل تجهیزات، دستگاه‌ها، ایستگاه‌های زمینی، ماهواره، پایگاه‌های اطلاعاتی و ... در حوزه‌هایی از قبیل ساخت، پرتاب و بهره‌برداری ماهواره و خدمات فضایی است که در قالب طرح (پروژه) تصویب می‌شود.

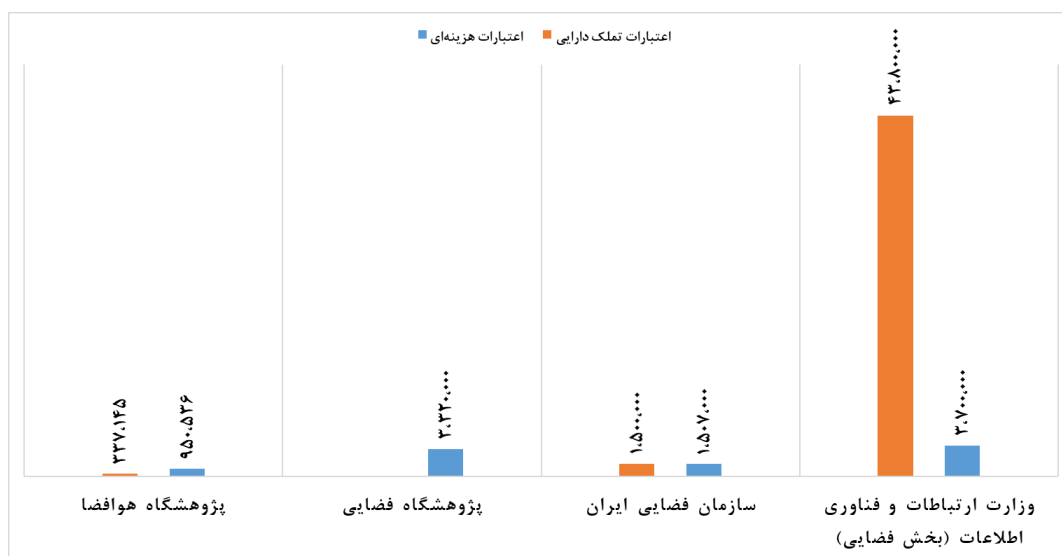
جدول ۱. اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های حوزه فضایی در قانون بودجه سال

۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی (میلیون ریال)

شماره برنامه	شرح دستگاه، برنامه و فعالیت	قانون سال ۱۴۰۳			لایحه سال ۱۴۰۴			درصد رشد
		هزینه‌ای	تملك‌دارایی	جمع ۱۴۰۳	هزینه‌ای	تملك‌دارایی	جمع ۱۴۰۴	
۱-۱۴۹۰۰۰	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش فضایی)	۲,۶۰۰,۰۰۰	۳۴,۱۶۳,۸۳۹	۳۶,۷۶۳,۸۴۶	۳,۷۰۰,۰۰۰	۴۳,۸۰۰,۰۰۰	۴۷,۵۰۰,۰۰۰	۲۹
۲-۱۴۹۰۰۰	پژوهشگاه فضایی ایران	۱,۴۶۳,۶۰۰	۰	۱,۴۶۳,۶۰۰	۳,۳۲۰,۰۰۰	۰	۳,۳۲۰,۰۰۰	۱۲۷
۶-۱۴۹۰۰۰	سازمان فضایی ایران	۹۶۵,۱۳۶	۱,۴۳۱,۷۹۵	۲,۳۹۶,۹۳۱	۱,۵۰۷,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۶,۹۲۰	۲۵
	پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱-۱۱۳۵۰۶	پژوهشگاه هوافضا	۷۲۶,۷۱۸	۲۲۵,۲۸۳	۹۵۲,۰۰۱	۹۵۰,۵۳۶	۳۳۷,۱۴۵	۱,۲۸۷,۷۱۲	۳۵
	جمع کل	۶,۷۵۵,۴۵۴	۳۵,۸۲۰,۹۱۷	۴۱,۵۷۶,۳۷۱	۹,۴۷۷,۵۳۶	۴۵,۶۳۷,۱۴۵	۵۵,۱۱۴,۶۸۱	۳۳

مأخذ: [۷، ۸].

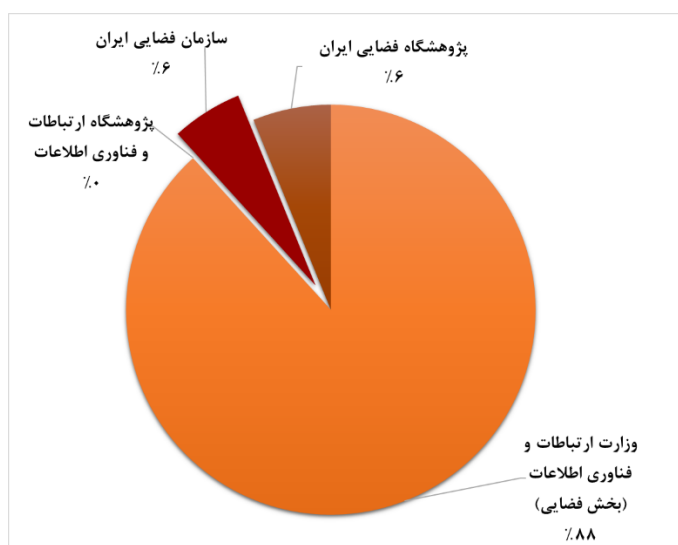
در اعتبارات برنامه‌ای لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ ردیف‌های اعتبارات برنامه‌ای حوزه فضایی ذیل اعتبارات برنامه‌ای وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. در شکل ۱، اعتبارات هزینه‌ای، تملك‌دارایی و مجموع دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با یکدیگر مقایسه شده است.

شکل ۱. نمودار مقایسه اعتبارات هزینه‌ای، تملك‌دارایی و مجموع هریک از دستگاه‌های فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی (میلیون ریال)

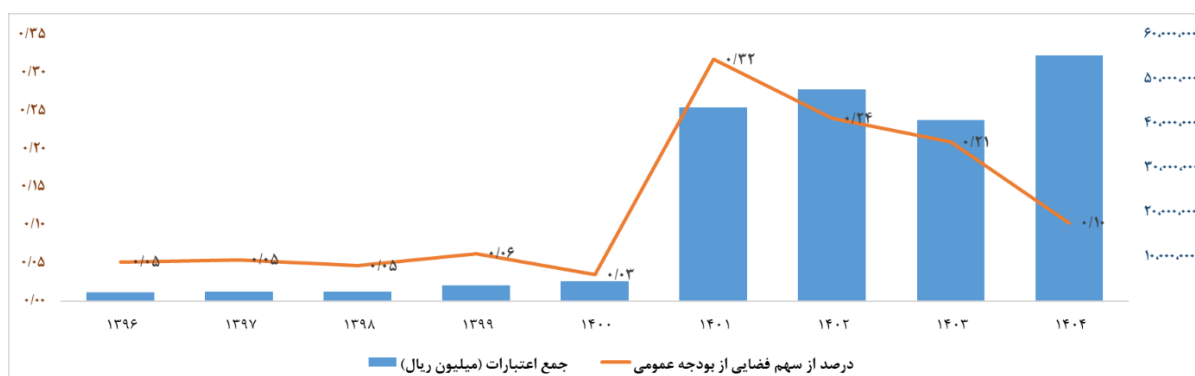
مأخذ: [۷، ۸].

همچنین شکل ۲، درصد سهم هریک از دستگاه‌های حوزه فضایی غیردفاعی از بودجه عمومی این حوزه را نشان می‌دهد.

شکل ۲. نمودار مقایسه اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های فضایی در قانون بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی
 مأخذ: [۷، ۸].

چنان‌که مشاهده می‌شود؛ وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات بیشترین سهم را از اعتبارات این بخش دارد و سهم سازمان فضایی کاهش چشمگیری یافته است. همچنین در شکل ۳، روند اعتبارات برنامه‌ای بخش فضایی از آغاز شروع برنامه ششم توسعه تاکنون و همین‌طور درصد سهم اعتبارات فضایی از بودجه عمومی نمایش داده شده است.

شکل ۳. نمودار روند اعتبارات برنامه‌ای از آغاز شروع برنامه ششم توسعه تاکنون و درصد سهم اعتبارات فضایی از بودجه عمومی در بخش فضایی
 مأخذ: [۷، ۸].

همان‌طور که در شکل بالا مشاهده می‌شود، با آغاز دولت سیزدهم اعتبارات بخش فضایی کشور رشد چشمگیری داشته، هرچند که طی سه سال گذشته سهم بخش فضایی از بودجه عمومی با روندی کاهشی روبه‌رو بوده و سهم ۰.۳۲ درصدی حوزه فضایی غیردفاعی از بودجه عمومی کشور در سال ۱۴۰۱ به ۱.۰ درصد در سال ۱۴۰۴ رسیده است.

۳-۲. اعتبارات دستگاهی به تفکیک

گفتنی است؛ مجموع اعتبارات کل وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اعم از اعتبارات وزارتخانه، سازمان فضایی و پژوهشگاه فضایی ایران در قالب «توسعه صنعت فضایی کشور» در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ رقم ۴۰,۶۲۴ میلیارد ریال است که این مقدار در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با ۳۲ درصد افزایش، به رقم حدود ۵۳,۸۲۷ میلیارد ریال رسیده است.

۳-۲-۱. سازمان فضایی ایران

جدول ۲، اعتبارات برنامه‌ای سازمان فضایی ایران در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ را به تفکیک نشان می‌دهد.

- وفق اطلاعات پیوست ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، مجموع اعتبارات سازمان فضایی از حدود ۲,۳۹۷ میلیارد تومان در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به ۳,۰۰۷ میلیارد تومان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده که افزایش ۲۵ درصدی را نشان می‌دهد. در جدول ۲، این موارد بیان شده است.

- ردیف‌های اعتباری سازمان فضایی ایران مندرج در پیوست جداول بودجه، شامل دو ردیف برنامه‌ای «ایجاد و توسعه زیرساخت‌های فضایی» به مبلغ ۲۵۰ میلیارد ریال اعتبار تملک‌دارایی سرمایه‌ای و «توسعه فناوری‌ها و خدمات فضاپایه و با ارزش‌افزوده» به مبلغ ۱,۵۰۷ میلیارد ریال اعتبار هزینه‌ای و ۱,۲۵۰ میلیارد ریال اعتبار تملک‌دارایی سرمایه‌ای است.

۳-۲-۲. وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش فضایی)

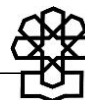
در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ برخلاف سال‌های گذشته، ردیف بودجه مشخصی از اعتبارات عمومی در حوزه فضایی در برای وزارتخانه مشاهده نشد و به‌صورت مستتر در پیوست جداول تکمیلی اعتبارات دستگاه‌های تابعه برحسب برنامه اجرایی قابل احصا بود. اما اعتبارات بخش فضایی لایحه بودجه ۱۴۰۴ بخش ارتباطات برخلاف سال گذشته به‌صورت شفاف بیان شده است.

- وفق اطلاعات مندرج در پیوست ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۴، مجموع اعتبارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در بخش فضایی از حدود ۳۶,۷۶۳ میلیارد تومان در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به ۴۷,۵۰۰ میلیارد تومان در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده که افزایش ۲۹ درصدی را نشان می‌دهد که در جدول ۲، این موارد بیان شده است.

- ردیف‌های اعتباری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (بخش فضایی) مندرج در پیوست جداول بودجه، شامل دو ردیف برنامه‌ای «ایجاد و توسعه زیرساخت‌های فضایی» به مبلغ ۱۳,۸۰۰ میلیارد ریال اعتبار تملک‌دارایی سرمایه‌ای و «توسعه فناوری‌ها و خدمات فضاپایه و با ارزش‌افزوده» به مبلغ ۳,۷۰۰ میلیارد ریال اعتبار هزینه‌ای و ۳۰,۰۰۰ میلیارد ریال اعتبار تملک‌دارایی سرمایه‌ای است.

۳-۲-۳. پژوهشگاه فضایی ایران

مجموع اعتبارات وزارت پژوهشگاه فضایی ایران در قالب ردیف اعتباری «پژوهش‌های علمی، فناوری و فن‌آفرینی» از حدود ۱,۴۶۳ میلیارد تومان اعتبارات هزینه‌ای در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به ۳,۳۲۰ میلیارد تومان در لایحه بودجه

سال ۱۴۰۴ رسیده که افزایش ۱۲۷ درصدی را نشان می‌دهد که در جدول ۲، این موارد بیان شده است.

۳-۳. سایر اعتبارات برنامه‌ای دستگاه‌های مرتبط با بخش فضایی

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ ردیف فعالیت «احداث دانشکده هوافضا» ذیل دانشگاه صنعتی شریف ملاحظه شده که در سال پایانی به رقم ۱۰۰ میلیون ریال رسیده که مجموع آن ۶۷۵ میلیارد ریال بوده است. ردیف اعتباری «ستاد فناوری‌های فضایی و حمل‌ونقل پیشرفته» ذیل معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور به شماره طبقه‌بندی ۱۰۱۰۹۳ با اعتبار هزینه‌ای ۲,۴۹۳ میلیارد ریال نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ درج شده که این رقم نسبت به سال گذشته بدون تغییر مانده است. البته قابل ذکر است؛ اعتبارات این دو برنامه به‌علت قابل تفکیک نبودن سهم بخش فضایی از هوایی کشور، در بررسی جمع اعتبارات کل حوزه فضایی غیردفاعی لحاظ نشده است.

۴. نمای کلی درآمدهای بخش فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴

در این بخش سعی شده است وضعیت درآمدهای بخش هوافضا از بودجه عمومی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کشور اعم از درآمدهای دستگاه‌های مرتبط شامل پژوهشگاه‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه بررسی شود. در بررسی قانون بودجه و قوانین بودجه سنواتی، سه دستگاه مرتبط با بخش فضایی قابل احصا هستند که عبارتند از: پژوهشگاه فضایی ایران، سازمان فضایی ایران و پژوهشگاه هوافضا. مجموع درآمدهای حوزه فضایی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بالغ بر ۳,۲۱۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده که این رقم نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۳ حدود ۲۱ درصد افزایش داشته است. از این مقدار ۱,۴۶۰ میلیارد ریال متعلق به درآمدهای عمومی و ۱,۷۵۰ میلیارد ریال متعلق به درآمدهای اختصاصی است. در جدول ۲، سرجمع درآمد دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و قانون بودجه سال ۱۴۰۳ مقایسه شده است.

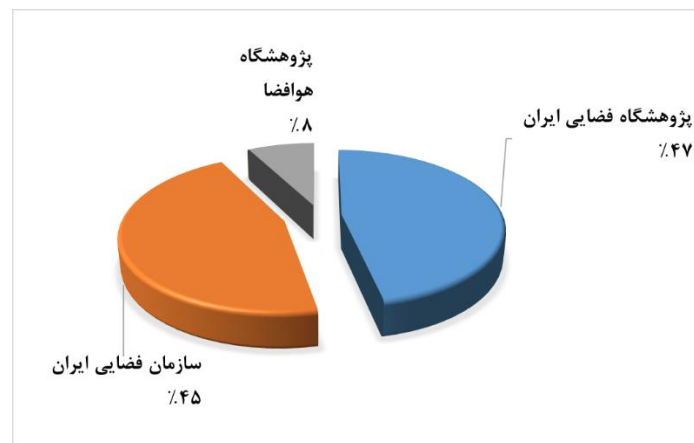
جدول ۲. درآمدهای دستگاه‌های مرتبط با بخش هوافضا در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ و

لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ بخش غیردفاعی (میلیون ریال)

درصد رشد	لایحه سال ۱۴۰۴			قانون سال ۱۴۰۳			شرح دستگاه، برنامه و فعالیت	شماره طبقه‌بندی
	جمع	اختصاصی	عمومی	جمع	اختصاصی	عمومی		
۵۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	۰	پژوهشگاه فضایی ایران	۱۱۳۵۸۶
۱۳	۱,۴۶۰,۰۰۰	۰	۱,۴۶۰,۰۰۰	۱,۴۴۰,۰۰۰	۰	۱,۴۴۰,۰۰۰	سازمان فضایی ایران	۱۴۹۲۰۰
۲۵	۲۵۰,۰۰۰	۲۵۰,۰۰۰	۰	۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۰	پژوهشگاه هوافضا	۱۱۳۵۰۶
۲۱	۳,۲۱۰,۰۰۰	۱,۷۵۰,۰۰۰	۱,۴۶۰,۰۰۰	۲,۶۴۰,۰۰۰	۱,۲۰۰,۰۰۰	۱,۴۴۰,۰۰۰	مجموع درآمدهای حوزه فضایی	

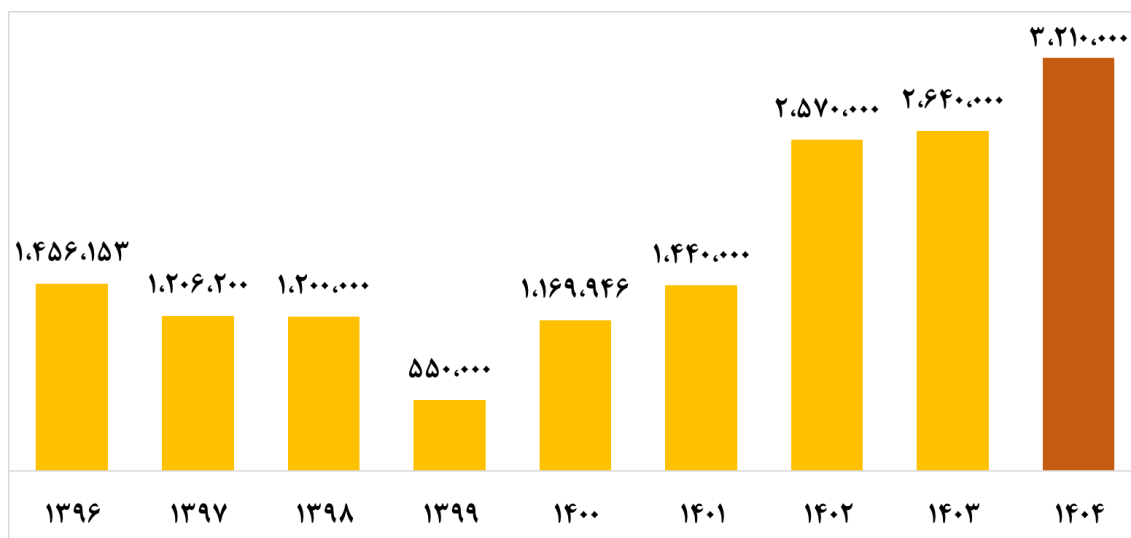
مأخذ: [۷، ۸].

همچنین در شکل ۴، درصد سهم هریک از سه دستگاه از کل درآمدهای بخش فضایی نشان داده شده است.

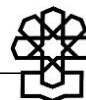

شکل ۴. نمودار درصد سهم هریک از دستگاه‌های مرتبط با بخش فضایی از محل کل درآمدها
 مأخذ: [۷، ۸].

در شکل ۵، مجموع کل درآمدهای پیش‌بینی شده در بخش فضایی کشور در قوانین بودجه سال‌های ۱۴۰۳-۱۳۹۶ و لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نمایش داده شده است. همان‌طور که روندها نشان می‌دهد، درآمدهای بخش فضایی غیردفاعی پس از یک دوره افت در سال ۱۳۹۹، مجدداً رشد کرده است. هرچند نظر به روند افزایشی سنواتی، انتظار می‌رفت این مقدار در سال ۱۴۰۴ رشد بیشتری داشته باشد.

شکل ۵. نمودار درآمد کل حاصل از فعالیتهای مرتبط با بخش فضایی از آغاز قانون برنامه ششم توسعه تاکنون (میلیون ریال)
 مأخذ: [۷، ۸].

۵. لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ از منظر برنامه هفتم پیشرفت

در بررسی احکام مواد مرتبط با حوزه هوافضای غیردفاعی می‌توان ویژگی‌های ماهوی و اعتباری (بودجه‌ای) را در قالب برخی شاخص‌ها تبیین کرد و از این دو منظر میزان تحقق‌پذیر احکام را سنجید. در احکام مواد (۴۸)، (۶۴) و (۶۷) قانون برنامه هفتم پیشرفت در بخش فضایی باید گفت تمامی احکام قانون برنامه هفتم پیشرفت در حوزه فضایی هم ماهیت تکلیفی دارند و هم در بسیاری از احکام قابلیت پایش و ارزیابی وجود دارد. این امر به‌خصوص در احکام مرتبط با نیازمندی به تخصیص منابع در قوانین بودجه‌ای سالیانه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

حال با توجه به سنجه عملکرد خروجی‌های اصلی دستگاه‌های سیاستگذار بخش فضایی بر مبنای برنامه هفتم پیشرفت مندرج در جدول ۷ اعتبارات دستگاه‌های اصلی براساس برنامه‌های اجرایی پیوست ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ و جایگاه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان‌های ذی‌ربط به‌عنوان دستگاه اصلی بخش فضایی موارد ذیل احصا شده است:

- استقرار موفق ماهواره در مدار، به سنجه ۱۴ ماهواره،

- ایجاد بستر ارائه خدمات کاربردی فضاپایه با ارزش‌افزوده به سنجه ۲۰ کاربرد.

همچنین در پیوست یک لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ در بیان برخی عناوین مهم و اهداف کمی اعتبارات تملک‌داری سرمایه‌ای در بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۷ مواردی مشاهده شده است.^۱ هرچند نظر به بازه زمانی میان‌مدت مربوطه نمی‌توان به‌طور قطع بیان کرد که آیا این اهداف منطبق با احکام برنامه هفتم پیشرفت هستند یا خیر. همچنین مقادیر هدف کمی آنها نیز در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ قابل پیش‌بینی نیست؛ در جدول ۳ موارد فوق جمع شده است.

جدول ۳. برخی اهداف کمی اعتبارات تملک‌داری سرمایه‌ای وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و

سازمان فضایی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور

اهداف کمی (ذیل دستگاه متولی)	واحد هدف کمی	مقدار هدف کمی	انطباق با اهداف برنامه هفتم
مندرج در پیوست ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۴			
استقرار موفق ماهواره در مدار (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	تعداد	۱۴	انطباق با مواد (۶۴ و ۶۷) حکم تکمیل ۶۰ درصدی پایگاه ملی پرتاب فضایی
ایجاد بستر ارائه خدمات کاربردی فضاپایه با ارزش‌افزوده (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	کاربرد	۲۰	انطباق با ماده (۶۴) حکم ایجاد ۲۵ بستر ارائه خدمات کاربردی فضاپایه با ارزش‌افزوده
مندرج در پیوست ۱ لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ تعریف شده در بازه زمانی ۱۴۰۷-۱۳۸۴			
ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی (سازمان فضایی ایران)	مورد	۵	انطباق با ماده (۶۷) حکم ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تست و آزمون سامانه‌های ماهواره‌ای و ماهواره‌برها
ایجاد سیستم‌های پایش (سازمان فضایی ایران)	سیستم	۱۰	انطباق با ماده (۶۷) حکم ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تست و آزمون سامانه‌های ماهواره‌ای و ماهواره‌برها
بسترسازی فرهنگی (سازمان فضایی ایران)	مورد	۵	انطباق با ماده (۶۷) حکم توسعه دسترسی خدمات مبتنی بر فناوری‌های فضایی برای کسب‌وکارها

۱. طرح‌هایی خارج از اهداف اصلی نظیر تعمیرات اساسی، تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات مورد ملاحظه قرار نگرفته است.

اهداف کمی (ذیل دستگاه متولی)	واحد هدف کمی	مقدار هدف کمی	انطباق با اهداف برنامه هفتم
تأمین تصاویر ماهواره‌ای (سازمان فضایی ایران)	قرارداد	۱	[همسو با ماده (۶۷)] توسعه دسترسی خدمات مبتنی بر فناوری‌های فضایی برای کسب و کارها
بهسازی و توسعه ایستگاه‌های زمینی اخذ اطلاعات ماهواره‌ای (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	ایستگاه	۱	[همسو با ماده (۶۷)] حکم ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تست و آزمون سامانه‌های ماهواره‌ای و ماهواره‌برها
تأسیس آزمایشگاه ملی فضایی (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	آزمایشگاه	۱	[همسو با ماده (۶۷)] حکم ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تست و آزمون سامانه‌های ماهواره‌ای و ماهواره‌برها
مشارکت در ساخت، پرتاب و بهره‌برداری از ماهواره (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	ماهواره	۹	[همسو با مواد (۶۴ و ۶۷)] حکم تأمین و ساخت در مجموع ۳۰ فروند ماهواره تحقیقاتی و عملیاتی [همسو با ماده (۶۷)] حکم مشارکت و سرمایه‌گذاری در سامانه‌های فضایی بین‌المللی
مرکز تجمع و آزمون ماهواره (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	تعداد	۳	[همسو با ماده (۶۷)] حکم ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تست و آزمون سامانه‌های ماهواره‌ای و ماهواره‌برها [همسو با ماده (۶۴)] حکم راه‌اندازی مرکز تجمع و آزمون ملی سامانه‌های ماهواره‌ای نیمه‌سنگین
ایستگاه‌های زمینی (وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات)	تعداد	۶	[همسو با ماده (۶۷)] حکم ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تست و آزمون سامانه‌های ماهواره‌ای و ماهواره‌برها

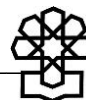
مأخذ: [۷].

نظر به موارد مطروحه در موضوع پیروی احکام بودجه‌ای از منظر قانون برنامه هفتم پیشرفت موارد زیر قابل بیان است:

- وفق پیوست ماده‌واحد، در بررسی اعتبارات دستگاه‌های اصلی براساس برنامه‌های اجرایی در بخش برنامه توسعه صنعت فضایی کشور ذیل وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، در موضوع حکم «استقرار موفق ماهواره در مدار» مقرر شده است که تا پایان سال ۱۴۰۴ در مجموع ۱۴ ماهواره در مدار استقرار یابد که نسبت به سال ۱۴۰۳ تعداد ۵ ماهواره افزوده شده است. همچنین در موضوع حکم «ایجاد بستر ارائه خدمات کاربردی فضاپایه با ارزش افزوده» مقرر شده که تا پایان سال ۱۴۰۴ در مجموع ۲۰ زمینه برای خدمات فضاپایه تعریف شده باشد که نسبت به سال ۱۴۰۳ تعداد ۵ زمینه جدید افزوده شده است.

- وفق پیوست یک، در بررسی طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی ذیل سازمان فضایی ایران، ردیف اعتباری «توسعه کاربردهای اطلاعات و خدمات ماهواره‌ای» مشتمل بر اهداف کمی ایجاد ۵ پایگاه‌های اطلاعاتی، ایجاد ۱۰ سیستم پیشی، بسترسازی فرهنگی در ۵ مورد و یک قرارداد تأمین تصاویر ماهواره‌ای با مجموع رقم ۱,۲۵۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. همچنین ذیل برنامه «برنامه ارائه خدمات زیربنایی کسب و کارهای مبتنی بر اقتصاد رقومی» ردیف «تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات و تعمیرات اساسی» با رقم ۲۵۰ میلیارد ریال قرار دارد.

- همچنین در جدول طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای دستگاه‌های اجرایی پیوست ۱ لایحه بودجه ۱۴۰۴، ردیف اعتباری «توسعه فناوری و ساخت ماهواره‌های تحقیقاتی عملیاتی» مشتمل بر بهسازی و توسعه ایستگاه‌های زمینی، اخذ اطلاعات ماهواره‌ای، تأسیس آزمایشگاه ملی فضایی و مشارکت در ۹ طرح ساخت، پرتاب و بهره‌برداری از ماهواره و همچنین ردیف اعتباری «ایجاد، توسعه و تجهیز زیرساخت‌های فضایی» مشتمل بر احداث ۶ ایستگاه‌های زمینی و ۳ مرکز تجمع و

آزمون ماهواره که مجموع اعتبارات تملک‌دارایی سرمایه‌ای وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات را تشکیل می‌دهند (جدول ۱) تعریف شده است.

• گفتنی است؛ سال گذشته در جدول (۷-۲) پیوست ماده‌واحد قانون بودجه سال ۱۴۰۳ تنها به احکام «تکمیل پایگاه ملی پرتاب فضایی» تعریف شده بود که در لایحه بودجه سال آینده حذف شده است.

• با توجه به احکام مندرج در ماده (۶۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت، مشخص نیست دستیابی به مدار ژئو، راه‌اندازی مرکز تجمیع و آزمون ملی سامانه‌های ماهواره‌ای نیمه‌سنگین، تأمین و «تکمیل پایگاه ملی پرتاب فضایی» در پایان سال به چه میزان پیش‌بینی شده‌اند.

۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در بررسی مجموع اعتبارات برنامه‌ای بخش فضایی کشور در بخش غیردفاعی باید گفت این حوزه در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رشد ۳۳ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۴۱,۵۷۶ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به رقم حدود ۵۵,۱۱۵ میلیارد ریال رسیده و حدود ۰/۱ درصد از مجموع اعتبارات عمومی کل کشور را به خود اختصاص داده است. از مجموع این اعتبارات، رقم ۹,۴۷۷ میلیارد ریال مجموع اعتبارات هزینه‌ای و ۴۵,۶۳۷ میلیارد ریال مجموع اعتبارات تملک‌دارایی سرمایه‌ای است. گفتنی است؛ به‌رغم افزایش اعتبارات نسبت به سال گذشته، مقادیر رشد متناسب با نرخ و نوسانات ارزی نبوده است و با توجه به قوانین بالادستی، به‌خصوص احکام برنامه هفتم پیشرفت، اجرای کامل آنها به تأمین مالی قابل‌توجهی نیاز دارد. همچنین مجموع درآمدهای بخش فضایی غیردفاعی کشور در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رشد ۲۱ درصدی داشته و از مجموع رقم حدود ۲,۶۴۰ میلیارد ریال در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ به رقم حدود ۳,۲۱۰ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده است.

هرچند از آغاز دولت سیزدهم اعتبارات بخش فضایی کشور رشد چشمگیری داشته و به‌نظر می‌رسد عزم دولت‌های سیزدهم و چهاردهم جهت شتاب‌بخشی به توسعه روند صنعت فضایی کشور همچنان ادامه‌دار است، اما روند کاهش در سهم اعتبارات این حوزه مشاهده می‌شود؛ به‌طوری‌که از سهم ۰/۳۲ درصدی از بودجه عمومی کشور در سال ۱۴۰۱ به ۰/۱ درصد در سال ۱۴۰۴ رسیده است.

در حوزه اعتبارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مجموع اعتبارات این دستگاه اعم از اعتبارات وزارتخانه، سازمان فضایی ایران و پژوهشگاه فضایی ایران با عنوان «توسعه صنعت فضایی کشور» در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ رقم ۴۰,۶۲۴ میلیارد ریال است که این مقدار در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ با ۳۲ درصد افزایش، به رقم حدود ۵۳,۸۲۷ میلیارد ریال رسیده است.

همچنین تطبیق اهداف کمی [قانون برنامه هفتم پیشرفت](#) با اهداف کمی لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد تنها دو هدف از اهداف مندرج در برنامه هفتم در دستور کار بودجه سال ۱۴۰۴ قرار گرفته که عبارتند از:

- استقرار موفق ماهواره در مدار، به‌سنجه ۱۴ ماهواره،
- ایجاد بستر ارائه خدمات کاربردی فضاپایه با ارزش‌افزوده به‌سنجه ۲۰ کاربرد.

در مورد سایر اهداف همچون «تکمیل پایگاه ملی پرتاب فضایی»، «دستیابی به مدار ژئو» و «راه‌اندازی مرکز تجمع و آزمون ملی سامانه‌های ماهواره‌ای نیمه‌سنگین» پیش‌بینی اعتبار ملاحظه نشده است. پیشنهاد می‌شود دولت رویکردهای بودجه‌ای را با احکام مندرج در ماده (۶۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت همسو کند.

جدول ۴. پیشنهاد توصیه سیاستی ویژه گزارش‌های راهبردی/نظارتی

ملاحظات	زمان‌بندی اجرا	دستگاه معین	دستگاه متولی	الزامات و قیود اجرایی	توصیه سیاستی	نوع توصیه	
						تداوم*	اصلاح**
-	-	-	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	-	همسوسازی احکام مندرج در ماده (۶۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت، ملزومات اجرای احکام مندرج در مواد (۴۸ و ۶۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت؛ اهدافی همچون «دستیابی به مدار ژئو»، «راه‌اندازی مرکز تجمع و آزمون ملی سامانه‌های ماهواره‌ای نیمه‌سنگین» و «تکمیل پایگاه ملی پرتاب فضایی»	*	

منابع و مأخذ

- [۱] علی اعظمی، «بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۴۵. بخش هواوفضا» ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۸.
- [۲] علی اعظمی، «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور ۳۸. بخش هواوفضا- غیردفاعی» ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۰.
- [۳] علی اعظمی، «بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور (۴۶): بخش هواوفضا- غیردفاعی»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱.
- [۴] علی اعظمی، «تصویر اعتبارات بخش فضایی غیردفاعی در قانون بودجه سال ۱۴۰۳ با نگاهی به برنامه هفتم پیشرفت»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۳.
- [۵] شیما فلاحی و علی اعظمی، «بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور ۲۵. بخش هواوفضا»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۴.
- [۶] شیما فلاحی و علی اعظمی، «بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور ۱۶. بخش هواوفضا»، ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵.
- [۷] لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور.
- [۸] قانون بودجه سال ۱۴۰۳ کل کشور.
- [۹] قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران با اصلاحات و الحاقات بعدی.

گزیده سیاستی

مجموع اعتبارات برنامه‌ای بخش فضایی کشور در بخش غیردفاعی با رشد ۳۳ درصدی، به رقم حدود ۵۵,۱۱۵ میلیارد ریال در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ رسیده است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir